

SKVĚLÁ ULICE

Rue des Martyrs je střed Francie.

— SIOBHAN MLACAK, FOTOGRAF ZE ČTVRTI

Rue des Martyrs je střed světa.

— LILIANE KEMPFVÁ, ŽIJÍCÍ

V RUE DES MARTYRS JIŽ PADESÁT LET

Jsou lidé, kteří projdou po rue des Martyrs a mají pocit, že je to... jenom ulice. Já tu ale vidím příběhy, slyším příběhy, vnímám příběhy. Pro mě je to ta nejlepší a nejopravdovější ulice Paříže. Nějakých osm set metrů, z nichž každý centimetr vzdává hold svému městu v jeho různorodosti – svými rituály a zvyky, svou neměnností a svou neustálou proměnlivostí v čase i prostoru, svými starými obchůdky, vlastněnými po desítky a desítky let jednou a pořád stejnou rodinou, i svými mladými trendy butiky. Je to ulice, která pro mě ztělesňuje vše to, co zbylo z té staré, mně tak blízké Paříže. Z Paříže s lidskou tváří.

V rue des Martyrs nedokážu být smutná. Nikdy. Jsou tu kavárničky, kde mohu zahnat žízeň, bagety, jejichž vůně

mně naplní ústa slinami, zákoutí, která mohu objevovat... A především lidé, které mohu potkávat. Třeba ten krásný blázen, co tu už padesát let provozuje travesti kabaret. Nebo nenápadná žena, jejíž profesí je opravovat barometry z osmnáctého století. A co ta dáma, které patří sto let staré knihkupectví a která se netají svou vášní pro levicové filozofy?

A pak jsou tu trhovci... Ti mě dokážou k hříchu vždycky svést. Jsou to ďáblové-pokušitelé, kteří nabízejí ty nejtemnější a nejlahodnější gastronomické vášně. Artyčoky tak křehké a mladinké, že by byl hřích je neservírovat syrové, vína z Côtes du Rhône tak hladká a elegantní, že mohou dát na frak i tomu nejnafoukanějšímu burgundskému, a sýry Mont d'Or tak krémové, že jinak než lžící se jíst nedají. Malé krámky se všemi těmi lákadly se rozkládají v přízemích domů a nemají dveře. V zimě je v nich lezavé chladno, v létě ubíjející žár a za deště mokro. Bez ohledu na počasí a roční dobu ale vždy otevírají všem svou přívětivou náruč.

Přátelství, která jsem se všemi těmi majiteli krámků uzavřela, mi pomohla objevit mou vlastní verzi Julie Childové, skrývajíc se někde uvnitř mě. Na žádném místě v Paříži nezazní lépe a vhodněji slova, která napsala ve své knize *Můj život ve Francii* (česky 2016): „Pařížští prodejci potravin trvali na tom, že se se mnou musejí setkat osobně. Pokud bych neinvestovala čas do toho, abych poznala je i jejich zboží, nikdy bych se domů nevracela s košíky plnými té nejčerstvější zeleniny a masa. To oni udělali ten největší kus práce na všech mých večerech – a že to byly večere!“

Podobně jako Julia, i já jsem se tedy seznamovala *osobně*. I já se naučila dělat večere, na něž nikdy nezapomenu. Laskala jsem se s rajskými jablíčky, pohledem jsem hledala

telecí kotletky, lačně nasávala omamnou vůni zralého camembertu, ochutnávala ty nejúžasnější speciality z lahůdkářství orientovaného na kančí maso a rozněžňovala se nad máslovými brioškami. A prodejci mě pobaveně a občas i, příznejme si to, nechápavě sledovali. A někdy se nade mnou smilovali. Tu mě „představili“ sladoučkému tuřínu se žlutými pruhy, který se prý jmenuje „koule zlata“, tu mě naučili zbavovat čerstvé mandle jejich tuhých skořápek prostým mrštěním o zed’.

Někdy jsem si dokonce představovala, že to já jsem Julia. Vždyť jsem podobně jako ona mluvila hotentotskou francouzštinou s příšerným americkým přízvukem. (I když jsem se nikdy nepokoušela napodobit její hlas – tu neuvěřitelnou kombinaci pronikavosti a vřelosti – ani její radostný smích. To nechám pro Meryl Streepovou.)

Pokud ovšem chcete poznat tu slavnou turistickou a monumentální Paříž, třpytivou, blýskavou a pozlacenou, nechoďte do rue des Martyrs!

Nenajdete ji v žádném ze skvělých turistických průvodců tištěných na křídovém papíře. Naleznete ji necelé dva kilometry východně od náměstí Opéry Garnier a nějakých osm set metrů jižně od baziliky Sacré-Cœur, prodírá se bývalou dělnickou čtvrtí na pomezí devátého a osmnáctého *arrondissementu*.

Ne, nehleďte v ní velkolepost bulváru Champs-Élysées ani eleganci bulváru Saint-Germain.

Přesto se zapsala do historie. A to i do té největší. Právě zde připravili o hlavu svatého Diviše, patrona Francie, právě zde složili své první sliby jezuité, právě zde byl do nejmen-

ších detailů rozpracován rituál komunikace s mrtvými. Edgar Degas a Pierre-Auguste Renoir tu malovali akrobaty, Émile Zola sem umístil jídelnu, kam posílal na oběd lesbičky ve své novele *Nana*, a François Truffaut tu natáčel scény z filmu *Nikdo mne nemá rád*. A když se přeneseme v čase blíže k přítomnosti, Pharrell Williams, Kanye West a skupina Phoenix ve zdejším supermoderním nahrávacím studiu natočili pár písní.

Rue des Martyrs není dlouhá – něco přes osm set metrů. Jako byste šli po Václavském náměstí od „koně“ na Můstek a párkrát přitom přešli z jedné strany na druhou. Do těch osmi set metrů je ale jakoby natěsnán celý svět: v přízemích domů se tísní na dvě stovky obchůdků a restaurací. Ulice je sice dostatečně široká na to, aby po obou jejích stranách mohla parkovat auta, přitom ale tak úzká, že ti její obyvatelé, kteří mají okna bytů obrácená do ulice, mohou sledovat lidi na chodnících, a dokonce rozpoznávat tváře svých sousedů a obchodníků na opačné straně ulice. Třeba té stařenky, která si každé ráno zajde na balkon labužnický vychutnat cigaretu, nebo muže, jenž úterý co úterý myje okno. Či toho mladého páru, který denně předtím, než se rozejde do práce, vytáhne žaluzie a nahlas si pouští hudbu.

Každé ráno odtud odchází slušně vypadající mladá žena za svou prací do masážního salonu – o němž všichni vědí, že nabízí mnohem více než jenom masáže –, zatímco chůvy s kůží černou jako eben ze vzdálených zemí s nepravděpodobnými názvy jako Mali a Kamerun odvádějí děti do denních školek kdesi ve dvorech. A odpoledne zase, to když se místní vrací domů, si pokaždé na chodníku stará paní pro sebe propěvuje dětinský popěvek „la, la, la, la“ a starý

životem semletý muzikant, bezzubý a s kytarou pověšenou na zádech, obchází s větším či menším úspěchem obchody.

Každé sobotní ráno se usadím v kavárně v čísle osm a otočím si židli tak, abych viděla do rue des Martyrs a mohla sledovat spektakl. Herci na opačné straně ulice pro mě pokaždé sehrají šest minipředstavení. Jevištěm jsou obchůdek mého zelináře, nejoblíbenějšího obchodníka se sýrem a řezníka v čísle tři, krámek mého druhého nejoblíbenějšího obchodníka se sýrem a prodejce ryb v čísle pět a prostor před supermarketem v čísle devět. Pokaždé si objedná *café crème* a Mohamed (známý jako Momo) Allili, honosící se titulem „denní manažer“, mi nikdy neopomene přinést bohatě pocukrovanou briošku z mého favorizovaného pekařství hned vedle. Kavárna je mým osobním salonem. Místem, kam za mnou chodí sousedé a obchodníci, aby mi vyprávěli o historii ulice, o tom, jak se měnila v průběhu let.

I v době, kdy se celou Paříží valí globalizace a gentrifikace jako buldozer, kterému selhaly brzdy, daří se rue des Martyrs udržet si atmosféru maloměsta ukrytého ve velkoměstě. Víím, jako cizinec jsem i já součástí těch destruktivních sil, oné modernizace, která hrozí nenávratně rozvrátit celou místní, po staletí budovanou komunitu. Během času se mi ale podařilo – částečně díky tomu, uznávám, že jsem měla štěstí a strčila jsem ve správnou chvíli nos na správné místo – se do téhle komunity vkrást, nechat se jí přijmout, pohlit. Podařilo se mi s místními navázat vztah – ne snad, že by to bylo hluboké přátelství, prostě spolu sdílíme vášně pro jeden a týž, řekněme, geografický prostor. Na začátku byly pochopitelně peníze. Já nakupovala a platila, oni mi za

to poskytovali zboží, postupem času jsme ale začali sdílet zkušenosti.

Je to právě houževnatost těch místních malých obchodníků a řemeslníků, kteří se nenechávají semlít a vyštvať, co udržuje charakter ulice nedotčený. Teď už mě všichni znají a já znám je. Strávila jsem spoustu času na ulici, abych se naučila číst v mapách jejich životů, abych věděla o jejich problémech a bolestech, o tom, kde trávili dovolenou, jak se jmenují a jak jsou staré jejich děti. A tak ke mně začaly přilétat historky... O tom, jak vypadá tradiční rodinná svatba ve „starém domově“ v Tunisku, a také o tom chlapovi s pistolí, který přepadl místní klenotnictví... Ale nemusí to být jenom „velké“ věci. Víím, kdo se každé ráno dlouho předlouho sprchuje horkou vodou a kdo sní o tom, že jednou na ulici potká Sharon Stoneovou. Víím, koho trápí cukrovka a kdo si tajně barví vlasy.

Víím o obchodníkovi, jehož manželství skončilo rozvodem, když přistihl manželku v posteli s jiným chlapem. Šel manželčině milenci po krku, pobyl si osmačtyřicet hodin ve vězení a za napadení dostal měsíční podmínku.

„Co bys dělala, kdybys našla svého starýho v posteli – ve své posteli! – s nějakou jinou ženskou?“ zeptal se mě jednou nad kávou.

„A nešel jsi na to zbytečně moc hrrr?“ zeptala jsem se ho a pěkně v barvách mu popsala, co se dá, po sicilisku, jak to mám v genech, udělat s kolenními česčkami, když člověk ví, jak na to.

A víím, co si musel vytrpět zelinář Kamel, když se jednou vypravil „domů“ do Tuniska, aby mu tam místní léčitel pomohl s ischiasem. Udělal Kamelovi hluboké zářezy do

kotníků a do zad, až se dostal k sedacímu nervu. Potom vzal hřebík s hlavičkou velkou jako čtvrták, rozpálil ho v žhavém uhlí a ty otevřené rány jím sežehl. Pokud se ptáte na anestezii, ptáte se na něco, o čem ten léčitel nikdy neslyšel. Velké spáleniny se Kamelovi zajizvily hrubou, hrbolatou kůží. Vím to, protože si sundal košili a vyhrnul jednu nohavici, aby mi to mohl ukázat. Zdá se ale, že taková nekonvenční léčba dokáže občas zabrat.

Na ulici se žádné tajemství neudrží dlouho, a kdo by o to taky stál? Informace je měnou, jejíž hodnota vzrůstá tím, jak koluje. Když jsem třeba řekla Annick, která má se svým manželem Yvesem v čísle tři obchod se sýrem, že ten nový obchodník je pěkný sprosták, dozvěděla jsem se to téměř vzápětí od kamarádky Amélie – pravda, historie jeho sprostáctví byla už o dobrých dvacet procent dobarvena a nafouknuta. Když jsem připomněla Ezzidineovi, zelináři z čísla šestnáct, že mi slíbil vzít mě jednou do velkotržnice s potravinami v Rungisu, na jižním okraji Paříže, oznámil mi, že ví, že jsem si o to řekla i jednomu z jeho konkurentů přímo v ulici. Neměl kvůli tomu na mě vztek. Prostě jenom chtěl, abych věděla, že ví.

Ten pocit společenství je nejsilnější ve spodní části ulice, mezi obchodníky, kteří se navzájem považují za součást jedné „rodiny“. Snaha posloužit zákazníkovi u nich vítězí nad snahou převést konkurenta. Když zelináři v čísle tři došly ploché fazole, které jsem chtěla koupit, prostě pro ně zaběhl k zelináři do čísla čtyři, který měl krámkem přes ulici. V lékárně, kam chodím, mě a obě mé dcery dvě místní lékárnice znají tak dobře, že s nimi konzultuju všechny problémy dříve než s lékařem.